

MEDYA DÜNYASINDAN İNCİLER

Pazar 23 Kasım 1997 Milliyet

"Bizim içinde bulunduğumuz helikopter ölüm tehlikesi geçirdi."

(Gazeteci-yazar Yavuz Gökmen, "Siyaset Meydanı"nda Güneydoğu izlenimlerini anlatırken)

Günün sözü

"Geçenlerde gazetede bir açıklama duydum."

("Mega Zoom" Programı'nda muhabir Seher Şarkışla'nın bir popçuya sorusundan)

Pazar 22 Şubat 1998 Milliyet

İsrail, olası bir savaş ihtimaline karşı...

(Serap Ezgü, Kanal D Haber'de söyledi.)

Küçük Begüm, her akşam öldürülen babasının işten çıkıp eve gelmesini bekliyor.

Yaşanmış gerçek aşk öyküleri

Ne güzel işte!

"Saçlarımı yüzde doksan herkes beğeniyor."

Demet Akalın

Kadın bayan

**"Talk Showcu" kadın bayan var mı?
(Özlem Conker Nurseli
İdiz'e soruyor.)**

Her açıdan

"Bu konser, hem ülkemiz hem de Türkiye açısından çok önemlidir."

Atilla Özdemiroğlu

Kaybolan gol

Evet sevgili izleyenler, Beşiktaş 1-0'lık mağlubiyetten 2-0'lık galibiyete ulaştı.

(Beşiktaş-Malmö maçı spikeri)

Ayakta zor durmakta zorlandı

Komple

"Az sonra ödül töreni verilecek."

Murathan ...

Maşallah

"Benim dedem 50 senedir evli, bir asrı devirdiler yani."

(Biz Evleniyoruz'dan Aybars)

Gayet net görünüyor

"Görüyorsunuz, dağ keçileri yaklaşık yıllardır burada."

(Star TV'de "Yaz Güneşi" adlı programın muhabiri)

Darbukayı eğittik

"Şarkının büyük bir bölümünde darbuka ve ben söylüyorum."

(Özcan Deniz yeni albümünden söz ederken)

Yapmamak gerek

"Ben insanları tanımadan infazsız yargı yapmak istemiyorum."

Ferhat Güzel

Sonuç

"Neticesinde bu üç neticeli bir maç. Her türlü netice olabilir."

Kıvanç Oktay

Numunelik

"Bana şöyle örnek olarak bir örnek verebilir misin?"

Erman Toroğlu

Hepimiz oradaydık

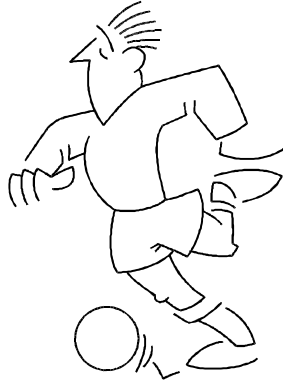
"Bayanlar gülle atma finali, hatırlayacaksınız ilk kez M.Ö. 776 yılında Atina'da yapılmıştı."

Zafer Akyol

Kuyruk içeride

"Futbolcunun sol ön ayağı ceza sahasının dışında."

Ali Aydın

Hiç hoş değil

"Beşiktaş son zamanlarda oynadığı en iyi oyunlardan birini oynadı."

Faik Çetiner

Güzel sorular

Haber: Mahkûmlar tünel kazarak kaçtılar?

Reha Muhtar sorar:

— Mahkûmlar kaçmak için mi tünel kazdılar?

Reha Muhtar sorar:

— Doğuştan kör olduğunuzu anladım da beyefendi, küçükken de gözleriniz görmüyor muydu? Onu soruyorum.

Aman inciler dökülmesin!

ANLATIM BOZUKLUKLARI

ANLATIM BOZUKLUĞU NEDİR?

Sözlü ve yazılı anlatımda başarılı olabilmemiz için dili doğru kullanmamız gerekir. Bu da dilimizin kurallarını ve anlatım ilkelerini iyi bilmemize bağlıdır.

Dilin kurallara ve anlatım ilkelerine aykırı kullanılmasıyla kaynaklanan bozukluklara **anlatım bozukluğu** denir.

Anlatım bozukluklarının çeşitli nedenleri vardır. Şimdi bunlar üzerinde ayrıntılıca duralım:

A. GEREKSİZ SÖZCÜK KULLANIMI

İyi bir cümle yeterince sözcükten oluşur. Başka bir deyişle, gereksiz sözcük içermez. Buna **duruluk** denir. Duruluğu sağlamak için anlatıma katkısı olmayan sözcükleri kullanmamak gerekir. Yoksa anlatım bozuk olur.

Aşağıdaki cümleler, koyu yazılan sözcüklerin gereksiz kullanımı nedeniyle duru değildir:

- ❖ *Yağan yağmur sele neden oldu.*
- ❖ *İşe gitmek üzere evden **dışarı** çıktı.*
- ❖ *Buraya çöp dökmek **kesinlikle** yasaktır.*
- ❖ *Hemen **derhal** sınıfa gir.*
- ❖ ***Endişeli**, kaygılı bir bekleyiş başladı.*

Cümlelerin duruluğunu bozan etkenleri şu başlıklar altında ele alabiliriz:

1. Cümlede Anlama Katkısı Olmayan

Sözcükler Kullanılması

Cümleden çıkarıldığında anlamda herhangi bir daralmaya neden olmayan sözcük ya da sözcükler gereksiz kullanılmış demektir.

Aşağıdaki cümlelerde koyu yazılmış sözcüklerin kullanımı gereksizdir:

- ❖ *İşe gidiş saatlerinde durak **yeri** çok kalabalık oluyor.*
- ❖ *Aramızdaki **mevcut** sorunları çözelim.*
- ❖ *Birçok banka taşıt **aracı** kredisi veriyor.*
- ❖ *Onunla üç saat **süreyle** görüştü.*
- ❖ *Bu **karşılıklı** tartışmaya son verin artık.*

2. Eş Anımlı Sözcüklerin Aynı Cümlede Kullanılması

Eş anlamlı sözcükleri aynı cümlede kullanmak yanlıştır. Bunlardan birinin kullanılması yeterlidir.

Aşağıdaki cümleler bu ilkeye uyulmadığı için anlatımca bozuktur. Koyu yazılı sözcüklerden biri atılırsa, cümlelerdeki anlatım bozukluğu ortadan kalkar:

- ❖ *Her zaman böyle **öfkeli**, **sinirli** midir?*
- ❖ *Bu **boş**, **anlamsız** inadı bırak artık.*
- ❖ *Kurtuluş Savaşı'nı ne **güç** ve **zor** koşullarda kazandığımızı unutmayalım.*
- ❖ *Bu yıl **da yine** yağış az oldu.*

3. "Etmek, Olmak" Yardımcı Fiillerinin Gereksiz Kullanılması

Dilimizde "etmek, olmak" yardımcı fiillerini sıkça kullanırız. Bilindiği gibi, bu fiiller ad soylu sözcüklerle birlikte kullanılarak birleşik fiil oluşturur. Ancak bunlardan bir bölümünü tek başına karşılayan fiiller vardır. Bunlar varken yardımcı fiille oluşan birleşik fiilleri kullanmaya gerek yoktur:

- ❖ *Hastanın kısa sürede **iyi olacağını** **umut ediyorum**.* (Yanlıştır)
- ❖ *Hastanın kısa sürede **iyileşeceğini** **umuyorum**.* (Doğru kullanım)

- ❖ *Kadıncağz yine **hasta olmuş**.* (Yanlıştır)
- ❖ *Kadıncağz yine **hastalanmış**.* (Doğru kullanım)

- ❖ *Ondan **kuşku ettiğim** için çok utanıyorum.* (Yanlıştır)
- ❖ *Ondan **kuşkulandığım** için çok utanıyorum.* (Doğru kullanım)

"Etmek, olmak" fiilleri dışındaki bazı fiillerin kullanımında da gereksizlikler görülebilir. Bunlara da dikkat etmek gerekir:

- ❖ İşe girmek **isteğinde bulunanların** bir form doldurması gerekiyormuş. (Yanlış kullanım)
- ❖ İşe girmek **isteyenlerin** bir form doldurması gerekiyormuş. (Doğru kullanım)

- ❖ Sınav için **başvuru yaptın mı?** (Yanlış kullanım)
- ❖ Sınav için **başvurdun mu?** (Doğru kullanım)

UYARI

Cümlelerin duruluğu yanında bir de **yalınlığı** söz konusudur. Bu iki kavram çoğu kez birbirine karıştırılmaktadır. Yalınlık, cümlelerin süs ve özentiden arındırılması demektir.

Örneğin, güzel konuşup yazacağım diye, doğallıktan uzaklaşarak düşünce ve duyguları gereksiz ve abartılı benzetmelerle anlatmaya çalışmak yanlış bir tutumdur. Önemli olan, anlatmak istediklerimizin kolayca anlaşılır olmasıdır.

Aşağıdaki cümlelerden hangilerinin yalın olup olmadığını inceleyelim:

- ❖ Kızcağızın gözlerinden akan yaşlar, bir ırmak gibi süzülerek yanaklarından akıyordu. (Yalın değil)
- ❖ Kızcağız ağlıyordu. (Yalın)

- ❖ Kemal Sunal da Tanrı'nın yüce rahmetine kavuştu. (Yalın değil)
- ❖ Kemal Sunal da öldü. (Yalın)

ÖRNEK SORU 1

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün kullanılması gereksizdir?

- A) Hâlâ bana bakıp duruyor.
- B) Atatürk'ü çok seviyorum.
- C) Bu iş sana pahalya patlar.
- D) Sabahları genellikle erken kalkarım.

ÇÖZÜM

İlk seçenekteki "bakıp durmak" eylemin sürdüğünü bildirdiğine göre, "hâlâ" sözcüğünün kullanımı gereksizdir.

Yanıt A

ÖRNEK SORU 2

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanan bir anlam bozukluğu vardır?

- A) Annem şimdi dışarı çıktı.
- B) Çocuk pencereden içeri baktı.
- C) Akşamki film oldukça güzeldi.
- D) Gizli sırrımı kimseye söyleme.

ÇÖZÜM

Son seçenekteki "gizli" sözcüğünün kullanımı gereksizdir. Çünkü "sır" zaten gizlilik özelliği taşır.

Yanıt D

B. AÇIKLIĞI BOZAN KULLANIMLAR

Anlatılanların kolayca anlaşılır olmasına **açıklık** denir. Bir cümleden farklı anlamlar çıkarılıyor-sa, o cümle açık değildir.

Cümlelerin açıklığını bozan etkenleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Sözcüklerin Uygun Yerde Kullanılmaması

Sözcüklerin uygun yerde kullanılmamasıyla ilgili anlatım bozuklukları, genellikle sıfatlarla zarfların yanlış kullanımından kaynaklanmaktadır.

Aşağıdaki örnekleri inceleyelim:

- ❖ *Birçok işçi sigortasız iş yerlerinde çalıştırılıyor.*

Bu cümle açık değildir. Bu durum, "sigortasız" sözcüğünün "iş yerlerinde" tamlamasının sıfatı olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu sözcüğün "çalıştırılıyor" fiilinin zarfı olarak kullanılması gerekirdi:

- ❖ *Birçok işçi iş yerlerinde sigortasız çalıştırılıyor.*

- ❖ *Yeni evden çıkmıştım ki telefon çaldı.*

Bu cümlede de "yeni" sözcüğü "evden" sözcüğünün sıfatı olarak değil; "çıkmıştım" fiilinin zarfı olarak kullanılmalıydı:

- ❖ *Evden yeni çıkmıştım ki telefon çaldı.*

2. Karşılaştırmaların Yanlış Kullanılması

Anlatımda zaman zaman birtakım karşılaştırmalara başvururuz. Bunların yanlış yapılması cümlelerin anlaşılır olmasını engellediğinden anlatım bozukluklarına neden olur:

- ❖ *Ağabeyim futbolu benden çok sever.*

Bu cümlede anlatılmak istenenin ne olduğu açık değildir. Ağabey, futbolu kardeşini sevdiğinden çok mu seviyor; yoksa ağabeyin futbol sevgisi, kardeşinin futbol sevgisinden mi fazla? İkinci anlam anlatılmak isteniyorsa cümlelerin şu biçimlerde olması gerekir:

- ❖ *Ağabeyim, futbolu benim sevdiğimden çok sever.*
- ❖ *Ağabeyimin futbol sevgisi benimkinden çoktur.*

- ❖ *Babama göre annem tutumlu.*

Bu cümleden de iki anlam çıkarılabilir:

- ❖ *Babamın düşüncesine göre annem tutumlu.*
- ❖ *Annem, babamdan tutumlu.*

Bu durumda, anlatılmak istenen neyse, cümle ona göre kurulmalıdır.

3. Zamirlerin Eksik ya da Yanlış Kullanılması

Tamlayanı zamir olan ad tamlamalarında tamlayanın kullanılmaması bazen anlatım bozukluğuna yol açar. Böyle durumlarda mutlaka tamlayan durumundaki zamiri kullanmak gerekir:

- ❖ *Bana yaptıklarını unutabilir miyim?*

Bu cümle açık değildir. Çünkü "yaptıklarını" sözcüğünün tamlayanı kullanılmamış, bu da bir anlam kapalılığına neden olmuştur. Bu tamlayan "senin" ya da "onun" sözcüğü olabilir. Her ikisi de olabileceğine göre, bu cümleden iki anlam çıkar. Bunu önlemek için, "yaptıklarını" sözcüğünün başına anlatılmak istenene uygun bir kişi zamiri getirilmelidir:

- ❖ *Senin bana yaptıklarını unutabilir miyim?*
- ❖ *Onun bana yaptıklarını unutabilir miyim?*

- ❖ *Sınıf başkanı, Oya'yı sınıfta olduğu hâlde yoklama listesinde yok göstermiş; onu uyarmalıyım.*

Bu cümledeki "onu" zamirinin "sınıf başkanı"nın mı, yoksa "Oya"nın mı yerine kullanıldığı belli değildir. İşte burada olduğu gibi, bir zamiri iki adın yerini tutacak biçimde kullanmak açıklığa engel olur.

Söz konusu cümle anlatılmak istenene göre şu biçimlerde kurulabilir:

- ❖ *Sınıf başkanını uyarmalıyım; Oya'yı sınıfta olduğu hâlde yoklama listesinde yok göstermiş.*
- ❖ *Oya'yı uyarmalıyım, sınıf başkanı onu sınıfta olduğu hâlde yoklama listesinde yok göstermiş.*

4. Noktalama İşaretlerinin Eksik ya da

Yanlış Kullanımı

Noktalama işaretlerinin özellikle de virgülün eksik ya da yanlış kullanımı anlamda birtakım belirsizliklere neden olabilir. Bunlara dikkat etmek gerekir.

Aşağıdaki cümleleri inceleyelim:

- ❖ *Oku baban gibi cahil kalma.*

Bu cümlede virgül kullanılmamasından kaynaklanan bir anlam kapalılığı, dolayısıyla anlatım bozukluğu vardır. Çünkü cümleden iki anlam çıkarılabilmektedir: "çocuğun okuması, babası gibi okumayıp cahil kalmaması" ve "çocuğun da babası gibi okuması, cahil kalmaması."

Bu durumda, anlatılmak istenene göre, cümle şu iki biçimde noktalanabilir:

- ❖ *Oku, baban gibi cahil kalma.*
- ❖ *Oku baban gibi, cahil kalma.*

Aşağıdaki cümlelerde de virgülün farklı yerlerde kullanılmamasının anlam üzerindeki etkilerini görüyoruz:

- ❖ *Yaralı, hemşireye yalvarırcasına baktı.*
- ❖ *Yaralı hemşireye, yalvarırcasına baktı.*

ÖRNEK SORU 1

Aşağıdaki cümlelerin hangisi açıklık ilkesine uygundur?

- A) Bana göre Orhan inatçı.
- B) Ünlü Türk yazarı Jack London'un romanlarını çok beğendiğini söyledi.
- C) Güneşte çok kaldığı için hastalanmış.
- D) Kaybolan annemin bileziğini bahçede buldum.

ÇÖZÜM

A, B, D seçeneklerindeki cümleler açık değildir. A'da, "Bence Orhan inatçı." ve "Orhan benden inatçı." anlamları çıkıyor. B'de, "yazarı" sözcüğünden sonra virgül konulmadığı için bir anlam belirsizliği oluşuyor, sanki Jack London Türk yazarıymış gibi bir anlam çıkıyor. Bu, aynı zamanda bir bilgi yanlışına da neden oluyor. D'de, "kaybolan" sözcüğünün yanlış yerde kullanılması anlamı belirsizleştiriyor. Bu sözcüğün "annemin" sözcüğünden sonraya alınması gerekir. Bu durumda açıklık ilkesine uyan üçüncü seçenekteki cümledir.

Yanıt C

ÖRNEK SORU 2

Aşağıdaki cümlelerin hangisi açık değildir?

- A) Yağmur yine sele neden oldu.
- B) Söylediklerinden hiçbir şey anlamadım.
- C) Suçlu, polis tarafından göz altına alındı.
- D) Murat benden uzun boyludur.

ÇÖZÜM

İkinci seçenekte kişi zamiri eksikliğinden kaynaklanan bir anlam kapalılığı vardır. Bunu ortadan kaldırmak için "söylediklerinden" sözcüğünden önce "senin" ya da "onun" sözcüğü getirilmelidir.

Yanıt B

C. AKLA UYGUN OLMAYAN KULLANIM

Bir cümle biçimsel yönden olduğu kadar mantıksal açıdan da doğru olmalıdır. Bir başka deyişle, bir cümle biçimsel açıdan doğru, mantıksal açıdan yanlışsa, o cümlenin anlatımı bozuk demektir.

Cümlenin akla uygun olmayışı çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir. Bunları şu başlıklar altında sıralayabiliriz:

1. Bilgi Yanlışları

Yanlış bilgi aktarımı cümlede anlatım bozukluğuna neden olur:

❖ *İstanbul 29 Mayıs 1553'te fethedildi.*

Bu cümle yanlıştır. Doğrusu şu biçimdedir:

❖ *İstanbul 29 Mayıs 1453'te fethedildi.*

Bilgi yanlışına düşmemenin yolu, kişinin bilmediği konulara girmemesidir.

2. Benzetme Yanlışları

Benzetmede benzeyenle kendisine benzetilen arasında yanlış ilgi kurmak cümlenin akla uygunluğuna aykırıdır:

❖ *Ezgi, keçi gibi kurnazdır.*

Keçi, dilimizde "kurnazlığın" değil; "inatçılığın" simgesi olarak kullanılır. Bu durumda cümlenin şöyle olması gerekir:

❖ *Ezgi, keçi gibi inatçıdır.*

3. Çelişen Sözcüklerin Birlikte Kullanılması

Aynı cümlede çelişen sözcükleri birlikte kullanmamak gerekir.

Aşağıdaki cümleleri inceleyelim:

❖ *Onunla aramızda aşağı yukarı tam üç yaş var.*

Bu cümlede, yaklaşıklık bildiren "aşağı yukarı" ikilemesiyle kesinlik bildiren "tam" sözcüğünün birlikte kullanılması yanlıştır. Cümle şu biçimlerde kurulmalıdır:

❖ *Onunla aramızda tam üç yaş var.*

❖ *Onunla aramızda aşağı yukarı üç yaş var.*

❖ *Bu maç kesinlikle berabere bitebilir.*

Bu cümlede, ya "kesinlikle" sözcüğü çıkarılmadır ya da "bitebilir" yerine "biter" denilmelidir:

❖ *Bu maç berabere bitebilir.*

❖ *Bu maç kesinlikle berabere biter.*

❖ *Öyle öfkeliydi ki gözleri parlıyordu.*

Bu cümlede, "öfkeli" olmak ile "seviniç" ve "istek" ifade eden "gözleri parlamak" deyimini birbiriyle anlamca çelişmektedir. Cümlenin doğru biçimi şunlardan biri olabilir:

❖ *Öyle öfkeliydi ki gözlerinde şimşekler çakıyordu.*

❖ *Öyle öfkeliydi ki gözlerini kan bürümüştü.*

❖ *Öyle öfkeliydi ki gözleri dönmüştü.*

❖ *Ne konuştuklarını görmedim.*

Bu cümlede de "konuşma" ile "görme" birbiriyle çelişmektedir. Çünkü konuşma görülmez, duyulur. Öyleyse cümlenin doğrusu şu biçimdedir:

❖ *Ne konuştuklarını duymadım.*

ÖRNEK SORU 1

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde çelişen sözcüklerin birlikte kullanılmasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Filmle ilgili olumlu tepkiler var.
- B) Bebeğin elleri pamuk kadar yumuşaktı.
- C) Onu arada bir gördüğüm oluyor.
- D) O da benim kadar üzülmüş olsa gerek.

ÇÖZÜM

İlk seçenekte kullanılan "olumlu tepkiler" çelişkili bir deyiştir. Çünkü "teпки", olumlu bir eylem değil; bir olaya karşı gösterilen olumsuz davranıştır. Söz konusu cümlede, "olumlu teпки" yerine "olumlu eleştiri" kullanılmalıdır.

Yanıt A

ÖRNEK SORU 2

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim, açıklamasıyla ters düşmektedir?

- A) Ağzı pektir, ondan laf çıkmaz.
- B) Gözünü boyuyor, alıcıyı bir güzel aldatıyorlar.
- C) Buz üstüne yazı yazardı, işte böyle yetenekliydi.
- D) İnce eleyip sık dokuyor, her şeyi enine boyuna düşünüp hesaplıyor.

ÇÖZÜM

Seçeneklerde sırasıyla “ağzı pek, göz boyamak, buz üstüne yazı yazmak, ince eleyip sık dokumak” deyimleri kullanılmıştır. Bunlardan “buz üstüne yazı yazmak” açıklamasına ters düşmektedir. Çünkü söz konusu deyim anlamı, “süresi, etkisi çok az olacak bir iş yapmak; bir kimseye etki yapmayan sözler söylemek”tir. Bunun “yetenekli olmak”la bir ilgisi yoktur.

Yanıt C

Ç. SÖZCÜKLERİN BİRBİRİYLE KARIŞTIRILMASI VE ANLAMINA DİKKAT EDİLMEYEN KULLANILMASI

Çoğu kez, anlamları farklı bazı sözcükler kökçe ya da sesçe birbirine benzediği için yanlış kullanılmaktadır. Bazen de cümlede kullanılan sözcükler, anlamı iyi bilinmediği için yanlış seçilmektedir. Dolayısıyla bu durumlar anlatım bozukluklarına neden olmaktadır.

Aşağıdaki cümlelerde koyu yazılı sözcüklerin kullanımını inceleyelim:

❖ *O çiy yumurtadan hoşlanır.*

Bu cümlede “çiy” sözcüğü değil, “çiğ” kullanılmalıdır. Çünkü “çiy”, “havada buğu durumundayken akşamın ve gecenin serinliğiyle yerde ya da bitkilerde toplanan küçük su damlaları”dır. “Çiğ” ise “pişmemiş ya da az pişmiş” anlamındadır. Öyleyse cümlenin doğru biçimi şudur:

❖ *O çiğ yumurtadan hoşlanır.*

❖ *Onlar öyle üzeri gelirler.*

Bu cümlede “öyle” sözcüğü yerine “öğle” sözcüğü kullanılmalıdır. Çünkü “öyle”, “onun gibi, onabenzet” anlamındadır. “Öğle” ise “gün ortası” anlamında bir zaman dilimidir. Bu durumda cümlenin doğru biçimi şöyledir:

❖ *Onlar öğle üzeri gelirler.*

❖ *Bulutlar gökyüzünü kapsadı.*

Bu cümlede de “kapsamak” sözcüğü yerine “kaplamak” kullanılmalıdır. Çünkü “kapsamak”, “içine almak” anlamındadır. “Kaplama” ise “her yanını örtmek” anlamına gelmektedir. Öyleyse cümlenin doğru biçimi şudur:

❖ *Bulutlar gökyüzünü kapladı.*

Aşağıda birbiriyle sıkça karıştırılan sözcüklere örnekler verilmiştir. Bunların anlamlarını sözlükten öğreniniz.

ekmek-dikmek, kapsamak-kaplamak, süre-süreç, çoğunluk-çokluk, karşın-karşılık, bağlı-bağımlı, öğrenim-öğretim, sonunda-sonucunda, fiyat-ücret-bedel, azımsamak-küçümsemek, eyer-eğer, tepki-yankı, zorunlu-zorunda, ayrıcalık-ayrılık, ayrıntı-ayrım, saptama-saplantı, yakın-yaklaşık, grup-gurup, yayın-yayım, güçlenmek-güçleşmek, olanak-olasılık ...

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sözcüğün yanlış kullanımından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) O kadar çalışmasına karşın Türkçe yazılısından iyi not alamadı.
- B) Tarlanın kıyısına fidan ekmişler.
- C) Çoğunluk sağlanamadığı için toplantı ertelendi.
- D) Aşırı yağmur sele neden oldu.

ÇÖZÜM

İkinci seçenekteki “ekmek” sözcüğü yanlış kullanılmıştır. Çünkü “ekmek” sözcüğü taneli bitkiler için kullanılır. “Fidan” için kullanılması gereken, “dikmek” sözcüğüdür.

Yanıt B

D. TAMLAMA YANLIŞLARI

Ad ve sıfat tamlamalarının yanlış kullanımından kaynaklanan anlatım bozuklukları vardır. Bunları inceleyelim:

1. Ad Tamlamasıyla İlgili Yanlışlar

Ad tamlamasıyla ilgili yanlışları şu başlıklar altında ele alabiliriz:

a. Tamlayan-Tamlanan Eklerinin Eksik Kullanılması

❖ *Kişiler düşünceleri birbirinden farklı olabilir.*

Bu cümlede “düşünceler” sözcüğünün tamlayanı olan “kişiler”e “-in” tamlayan eki getirilmemesi, anlatım bozukluğuna neden olmuştur. Cümlemin doğru biçimi şöyledir:

❖ *Kişilerin düşünceleri birbirinden farklı olabilir.*

❖ *Çetin’in ceket kirlenmiş.*

Bu cümlede ise “Çetin” sözcüğü “-in” tamlayan eki aldığına göre, “ceket” sözcüğünün de “-i” tamlanan eki alması gerekirdi. Bu ekin eksik kullanımı nedeniyle söz konusu cümlede anlatım bozukluğu vardır. Cümlemin doğrusu şu biçimdedir:

❖ *Çetin’in ceketi kirlenmiş.*

Burada bir noktayı daha açıklayalım: Bilindiği gibi ad tamlamasında “tamlanan eki” olarak kullanılan “-i”, tamlayan sözcük düştüğü zaman “iyelik eki” olarak adlandırılmaktadır:

Dedemin evi çok güzelmiş. (Tamlanan eki)

Evi çok güzelmiş. (İyelik eki)

Kimi zaman tamlanan olmamasına karşın bazı sözcüklere “-i” iyelik ekinin getirildiği görülmektedir. Bu da bir anlatım bozukluğu nedenidir.

Aşağıdaki cümleleri inceleyelim:

❖ *Güzel konuşmasını bilmiyorsun.* (Bozuk anlatım)

❖ *Güzel konuşmayı bilmiyorsun.* (Doğru anlatım)

b. Tamlayanın Eksik Kullanılması

Virgüllerle sıralanmış ya da bağlaçlarla bağlanmış cümlelerde gerektiği hâlde tamlayanın kullanılmaması açıklığı önler; dolayısıyla anlatım bozukluğuna yol açar.

Aşağıdaki örneği inceleyelim:

❖ *Sınıfımıza yeni bir kız öğrenci geldi, mevcudu çoğaldı.*

Bu cümlede “mevcudu” sözcüğünün başına bir tamlayan getirilmemesi, anlatım kapalılığına neden olmuştur. “Mevcudu çoğalan”ın kızlar mı, yoksa sınıf mı olduğu belli değil. Anlatılmak istenene göre, cümle şu biçimlerde olmalıdır:

❖ *Sınıfımıza yeni bir kız öğrenci geldi, kızların mevcudu çoğaldı.*

❖ *Sınıfımıza yeni bir kız öğrenci geldi, sınıf mevcudu çoğaldı.*

c. Tamlayan ile Tamlananın Birbirine Uygun Kullanılmaması

Kimi zaman bir tamlananın birden fazla tamlayanı olabilir. Bu tür kullanımlarda tamlayan ile tamlanan arasında uyum sağlanamaması, anlatım bozukluğuna neden olur.

Aşağıdaki örneğe bakalım:

❖ *Benim ile onun düşüncesi örtüşmüyor.*

Bu cümlede “düşüncesi” tamlananının iki tamlayanı var. Bunlar, “benim” ve “onun” sözcükleridir. “Onun düşüncesi” tamlamasının kullanımı doğrudur; ancak “benim düşüncesi” biçiminde bir kullanım yanlıştır. Doğrusu “benim düşüncem” biçimindedir. Bu durumda cümlemin doğru biçimi şöyledir:

❖ *Benim düşüncem ile onun düşüncesi örtüşmüyor.*

ç. Belirtisiz Ad Tamlamalarında Açıklayıcı Sözlerin Yanlış Yerde Kullanılması

❖ *İzmir eski valisi nereliydi?*

Belirtisiz ad tamlamalarında açıklayıcı sözler tamlayanla tamlanan arasına girmez. Bu sözler tamlayanın başına getirilir. Bu durumda, “İzmir valisi” tamlamasının “İzmir eski valisi” biçiminde değil; “eski İzmir valisi” olarak kullanılması gerekir. Öyleyse cümlemin doğru biçimi şudur:

❖ *Eski İzmir valisi nereliydi?*

Aşağıdaki örneklere bu açıdan göz gezdirelim:

eğitici çocuk filmi (Doğru)

çocuk eğitici filmi (Yanlış)

yeni bulaşık makinesi (Doğru)

bulaşık yeni makinesi (Yanlış)

yüksek makine mühendisi (Doğru)

makine yüksek mühendisi (Yanlış)

2. Sıfat Tamlamasıyla İlgili Yanlışlar

❖ *Toplantı üç gündür devam ediyor.*

❖ *Aradan birçok yıllar geçti.*

Yukarıdaki cümlelerde koyu yazılı sıfat tamlamaları yanlış kullanılmıştır. Çünkü özel durumlar dışında sayı sıfatları ile bazı belgisiz sıfatların tamlananları tekil olarak kullanılır. Bu durumda yukarıdaki cümlelerin doğru biçimleri şöyledir:

❖ *Toplantı üç gündür devam ediyor.*

❖ *Aradan birçok yıl geçti.*

Bu arada bir noktayı daha açıklığa kavuşturalım. Tamlayan ile tamlanan arasındaki uyumsuzluklar, **ad ve sıfat tamlamalarının birlikte kullanımını** sırasında daha çok görülür. Bu tür kullanımlarda dikkatli olmak gerekir. Çünkü böyle durumlarda iki tamlanan için bir tamlayan kullanılmasıdan kaynaklanan anlatım bozuklukları ortaya çıkmaktadır.

Aşağıdaki örneği inceleyelim:

❖ *Kırsal ve kent yaşamı birbirinden çok farklıdır.*

Bu cümlede “yaşamı” tamlananının “kırsal” ve “kent” olmak üzere iki tamlayanı var. Ancak bu tamlayanlardan biri (kırsal) sıfat, diğeri (kent) addir. Bu durumda ortak tamlanan durumundaki “yaşamı” adı, tamlayan olan “kırsal” sıfatıyla uygun düşmemektedir. Çünkü tamlamanın “kırsal yaşamı” değil, “kırsal yaşam” biçiminde kullanılması gerekir. Dolayısıyla her tamlayan için ayrı bir tamlanan kullanmak gerekir. Söz konusu cümlenin doğru biçimi şöyledir:

❖ *Kırsal yaşam ve kent yaşamı birbirinden çok farklıdır.*

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Pazardan biraz meyve al.
- B) Her günleri böyle geçiyor onun.
- C) O iki yaş büyük benden.
- D) Ağacın uzun dallarını kestiler.

ÇÖZÜM

İkinci seçenekteki “her günleri” tamlamasının “her günü” biçiminde kullanılması gerekir. Çünkü “her” sıfatının tamlananı “tekil” biçimde kullanılır. Cümlenin doğrusu, “Her günü böyle geçiyor onun.” biçimindedir.

Yanıt B

E. CÜMLENİN KURULUŞUYLA İLGİLİ YANLIŞLAR

Anlatım bozukluklarının bir bölümü; birleşik olan, virgül ve noktalı virgüllerle sıralanan ya da bağlaçlarla birbirine bağlanan cümlelerde görülür. Bunları şu başlıklar altında ele alabiliriz:

1. Yüklem Yanlışları

a. Yüklem Eksikliği

Kimi zaman birden fazla yüklem içeren cümleler kullanırız. Bu tür cümlelerde yüklem eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları ortaya çıkmaktadır.

Aşağıdaki örnekleri inceleyelim:

❖ *Basketbolu az, futbolu ise hiç sevmem.*

Bu cümlede anlatılmak istenen, “basketbolun az sevildiği, futbolun ise hiç sevilmediği”dir. Ancak “az” sözcüğünden sonra virgül getirilerek “sevmem” yüklemi “basketbol” ve “futbol” için ortak kullanılmıştır. O zaman da “basketbolu az sevmem” gibi garip bir anlam ortaya çıkmaktadır. Cümlenin doğru olması için “az” sözcüğünden sonra “severim” yüklemi getirilmelidir:

❖ *Basketbolu az severim, futbolu ise hiç sevmem.*

❖ *Markalı ve ezik olmayan tüpleri kullanmalıyız.*

Bu cümlede “olmayan” yardımcı fiili, “markalı” ve “ezik” sözcükleri için ortak kullanılmıştır. Bu durumda “markalı olmayan” biçiminde bir kullanım söz konusu olmaktadır ki, bu da anlatılmak istenenle örtüşmemektedir. Bunun çözümü “markalı” sözcüğünden sonra “olan” fiilimsisini getirmektir:

❖ *Markalı olan ve ezik olmayan tüpleri kullanmalıyız.*

Cümlenin şöyle olması daha uygundur:

❖ *Ezik olmayan, markalı tüpleri kullanmalıyız.*

❖ *Onun gelmesi ile gidişi bir oldu.*

Bu cümlede “gelmesi” ve “gidişi” fiilimsileri yapıca farklı kullanılmıştır. Bunlardan birinin yapısı yeğlenmelidir:

❖ *Onun **gelmesi** ile **gıtmesi** bir oldu.*

❖ *Onun **gelişi** ile **gidişi** bir oldu.*

Aşağıda da yüklem eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları vardır. İnceleyiniz.

❖ *Önce biraz yemek, sonra çay içtik.*

❖ *Ya herkese ya da kimseye söylemeyin.*

b. Ek Fiil Eksikliği

Yüklemi ek fiille kurulmuş birden çok yargılı cümlelerde, yargıların birinde ek fiilin kullanılmaması anlatım bozukluğuna neden olur:

❖ *Uzun boylu, ama zayıf değildi.*

İki yargıdan oluşan bu cümlede ilk yargı olumlu, ikinci yargı olumsuz olarak düşünülmüştür. Ancak “uzun boylu” tamlamasının “-di” ek fiiliyle tamamlanmaması, yargının olumluluğunu ortadan kaldırmış; “Uzun boylu değildi.” gibi olumsuz bir anlam yüklenmesine neden olmuştur. Cümle şu biçimde kurulursa bu yanlışlık ortadan kalkar:

❖ *Uzun boyluydu, ama zayıf değildi.*

❖ *Babam bu konuda beni uyarmış, ama onu dinlememiştim.*

Bu cümlede de birleşik zamanlı iki fiil (uyarmış-dinlememiştim) var. Ancak özneleri farklı olan bu fiillerden ilki (uyarmış), sonuna "-di" ek fiili getirilmediği için yanlış kullanılmıştır. Çünkü bu durumda, "dinlememiştim" fiilinin sonuna getirilen ek fiil, diğer fiil için de geçerli olmakta, "Babam bu konuda beni uyarmıştım." biçiminde yanlış bir kullanım ortaya çıkmaktadır. Cümlelerin doğrusu şu biçimdedir:

- ❖ *Babam bu konuda beni uyarmıştı; ama onu dinlememiştim.*

c. Çatı Uyuşmazlığı

Ortak özneli cümlelerde birden fazla yüklem kullanılması durumunda bunların çatı yönünden uyumuna dikkat etmek gerekir. Bu uyumun sağlanamadığı durumlarda anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

Aşağıdaki örneğe bakalım:

- ❖ *Oğuz, o sabah erkenden kalkıp yola çıktı.*

Bu cümlede aynı özne için etken olan "kalkmak" fiili ile edilgen olan "yola çıkılmak" fiilinin kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmıştır. Bu anlatım bozukluğunun giderilmesi için iki yol vardır: Özne belirtilmek isteniyorsa cümle şöyle kurulmalıdır:

- ❖ *Oğuz, o sabah erkenden kalkıp yola çıktı.*

Özne belirtilmek istenmiyorsa cümle şu biçimde olmalıdır:

- ❖ *O sabah erkenden kalkılıp yola çıktı.*

Aşağıdaki bozuk anlatımlı cümleleri bu çerçevede inceleyiniz.

- ❖ *Eşyalar bir odaya toplanıp evi boyadı.*
- ❖ *Paragraf soruları kısa sürede çözemeyecek kadar zordu.*

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Kardeşim gömlek, ben kazak aldım.
- B) Kısa boyluydu; ama şişman değildi.
- C) Az ve öz konuşan insanlara bayılıyorum.
- D) Derslerine düzenli çalışır, iyi notlar alırdı.

ÇÖZÜM

Anlatım bozukluğu ilk cümlede, "Aldım" yüklemi "ben" sözcüğü için geçerlidir; ancak üçüncü tekil kişi olan "kardeşim" sözcüğü için uygun değildir. Çünkü, "aldım" yüklemi birinci tekil kişiyi ifade etmektedir. Bu durumda, cümlelerin doğrusu, "Kardeşim gömlek aldı, ben kazak aldım." biçimindedir.

Yanıt A

2. Özne Yanlışları

Özne yanlışları, cümlede özne bulunmaması ya da özne olamayacak bir sözcüğün özne gibi kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

- ❖ *Öğretmenlerimize ne kadar saygı göstersek azdır, çünkü hep bizim iyiliğimizi düşünürler.*

Bu cümlede virgülden sonraki kısmın öznesi yoktur. Dolayısıyla bir anlatım bozukluğu söz konusudur. Ancak, ikinci kısmın öznesi aynı sözcük olamaz. Çünkü "düşünenler" in "öğretmenler" olduğu belli. Bu durumda en iyi çözüm, ikinci kısmın başına "onlar" zamirini getirerek cümleyi, "Öğretmenlerimize ne kadar saygı duysak azdır; çünkü, **onlar** hep bizim iyiliğimizi düşünürler." biçiminde kullanmaktır.

- ❖ *Herkes sorumluluğunu biliyor, görevini aksatmıyor.*

Bu cümlede de cümlelerin virgülden sonraki kısmında bir başka özne kullanılmayışı anlatım bozukluğuna neden olmuştur. Çünkü "herkes" öznesi "biliyor" ve "aksatmıyor" yüklemelerinin ortak öznesi olarak kullanılmış. Bu özne; "biliyor" yüklemi için uygunken "aksatmıyor" için uygun değildir. Cümlelerin ikinci kısmına uyan özne; "kimse, hiç kimse, hiçbiri" sözcüklerinden biridir. Öyleyse cümle, "Herkes sorumluluğunu biliyor, **kimse** görevini aksatmıyor." biçiminde olmalıdır.

UYARI

Özne ve yükleme ilgili anlatım bozukluklarının bir bölümü de özne-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Bu konuda yanlışlığa düşmemek için özne-yüklem uyumuyla ilgili kuralları iyi bilmek gerekir.

Aşağıdaki bozuk anlatımlı cümlelere bir göz atalım:

- ❖ *Birçoğu işin önemini kavramıyorlar.*

Bu cümlede özne ile yüklem arasında tekillik-çoğulluk uyumu yoktur. Çünkü özel durumlar dışında, özne tekilse, yüklem de tekil; özne çoğulsa, yüklem de çoğul olur. Yukarıdaki cümlede bir çokluk ifade eden "birçoğu" belgisiz zamirinden sonra yüklem tekil kullanılması gerektiği gözden kaçmıştır. Bu durumda cümlelerin doğru biçimi şöyledir:

- ❖ *Birçoğu işin önemini kavramıyor.*

- ❖ *Arkadaşım ve ben sinemaya gittim.*

Bu cümlede ise özne ile yüklem arasında kişi uygunluğu yoktur. Çünkü özne kaçınıcı kişiyi gösteriyorsa yüklem de ona uyması gerekir. "Arkadaşım" ve "ben" birinci çoğul kişi olan "biz" demektir. Bu durumda yüklem "gittim" değil, "gittik" biçiminde kullanılması gerekir. Öyleyse cümlelerin doğru biçimi şöyledir:

- ❖ *Arkadaşım ve ben sinemaya gittik.*

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Son günlerde bacaklarım çok ağrıyorlar.
- B) En sevdiği oyuncacı kırıldı, çok üzüldü.
- C) Bu sorunları saymakla bitmez.
- D) O ve sen iyi anlaşılıyorsunuz.

ÇÖZÜM

Son seçenekteki cümlede anlatım bozukluğu yoktur. A'da, "Organ adları çoğul özne de olursa yüklem tekil olur." kuralına uyulmamıştır. B'de, cümlelerin virgülden sonraki kısmına ayrı bir özne getirilmelidir. Çünkü "en sevdiği oyuncacı" öznesi, "üzüldü" yüklemine öznesi olamaz. Cümle, "En sevdiği oyuncacı kırıldı, çocuk çok üzüldü." biçiminde kurulmalıdır. C'de ise cümlelerin öznesi yoktur. Nesne olan "bu sorunları" tamlaması özne gibi düşünülmüştür. Bu tamlamanın özne olarak kullanılması için "-i" durumundan kurtarılıp "bu sorunlar" biçiminde kullanılması gerekir. Öyleyse cümlelerin doğrusu, "Bu sorunlar saymakla bitmez." biçimindedir.

Yanıt D

3. Tümleç Yanlıları

a. Nesne (Düz Tümleç) Eksikliği

Nesnenin eksik ya da yüklemelerin tümüne uygun kullanılmaması anlatımı bozar:

❖ *Atatürk'e hayrandı, çok severdi.*

Bu cümlede birbirine virgülle bağlanmış iki yüklem var. Bu yüklem için ortak öğeler kullanılmış. Buna göre cümleleri ikiye ayırarak yazalım:

❖ *Atatürk'e çok hayrandı.* (Doğru)

❖ *Atatürk'e çok severdi.* (Yanlış)

Bu yanlışlık, "severdi" yüklemine nesne getirilmemesinden kaynaklanmaktadır. Cümlelerin doğru biçimi şöyledir:

❖ *Atatürk'e hayrandı, onu çok severdi.*

❖ *Paramı çarptı ve dövdü.*

Bu cümlede de, "Paramı çarptı." olur; ama "Paramı dövdü." olmaz. "Dövdü" yüklemine ayrı bir nesne getirilmesi gerekir. Cümlelerin doğrusu şu biçimdedir:

❖ *Paramı çarptı ve beni dövdü.*

b. Dolaylı Tümleç Eksikliği

❖ *Orhun'u tanır, güvenir.*

Bu cümlede, "Orhun'u tanır." deyişi doğru; ama "Orhun'u güvenir." deyişi yanlıştır. Cümle şöyle kurulmalıdır:

❖ *Orhun'u tanır, ona güvenir.*

❖ *Kimsesiz çocukları koruyalım, yardım edelim.*

Bu cümlede de dolaylı tümleç kullanılmaması anlatım bozukluğuna neden olmuştur. "Kimsesiz çocukları koruyalım." olur; ama, "Kimsesiz çocukları yardım edelim." olmaz. Cümle şu biçimde kurulursa anlatım bozukluğu ortadan kalkar:

❖ *Kimsesiz çocukları koruyalım, onlara yardım edelim.*

c. Zarf Tümleci Eksikliği

❖ *Bütün güçlülere göğüs gerdı, başa çıktı.*

Yukarıdaki cümlede yargılardan biri doğru, diğeri yanlıştır:

❖ *Bütün güçlülere göğüs gerdı.* (Doğru)

❖ *Bütün güçlülere başa çıktı.* (Yanlış)

Bu yanlış, cümlelerin ikinci kısmına zarf tümleci getirilmemesinden kaynaklanmaktadır. Cümle şöyle kurulursa doğru olur:

❖ *Bütün güçlülere göğüs gerdı, onlarla başa çıktı.*

ÖRNEK SORU 1

"Ünlü sanatçı, şarkılarıyla dinleyicileri coşturdu; neşeli dakikalar yaşattı." cümlesindeki anlatım bozukluğu aşağıdaki yollardan hangisiyle giderilebilir?

- A) "Coşturdu"dan sonra "ve" bağlacı getirilerek
- B) "Dinleyicileri" yerine "izleyicileri" getirilerek
- C) "Neşeli"den önce "onlara" getirilerek
- D) "Dakikalar" yerine "anlar" getirilerek

ÇÖZÜM

Cümledeki anlatım bozukluğu da tümleç (dolaylı tümleç) eksikliğinden kaynaklanmaktadır. "Neşeli" sözcüğünden önce "onlara" sözcüğü getirilmesiyle bu anlatım bozukluğu ortadan kalkar.

Yanıt C

ÖRNEK SORU 2

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nesne eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Durumu Özge'ye anlattım ve uyardım.
- B) Teklifimi yeniden değerlendirmenizi dilerim.
- C) Onun kadar yürekliğine rastlamadım.
- D) Bu işe yatırım yapmaktan korkuyor gibiydi.

ÇÖZÜM

İlk cümlede "uyardım" fiilinden önce "onu" nesnesinin getirilmemesi anlatım bozukluğuna neden olmuştur. Cümle, "Durumu Özge'ye anlattım ve onu uyardım." biçiminde olmalıdır.

Yanıt A

UYGULAMALAR

1. Aşağıdaki cümleleri gereksiz sözcüklerden arındırarak noktalı yerlere yazınız.

a. Böyle kötü bir felaket yaşamamıştım.
.....

b. Ara sıra bazen tiyatroya gidiyorum.
.....

c. Geziye arkadaşını da yanında getirdi.
.....

ç. Bu otomobiller dışarıya ihraç ediliyormuş.
.....

d. Sözleri bana çok etki etti.
.....

2. Aşağıdaki cümleleri açık duruma getirip yeniden yazınız.

a. Anlattıklarına inanmamı mı bekliyorsun?
.....

b. Genç yabancıya bankanın yerini tarif etti.

4. Aşağıdaki cümleleri anlamsal çelişkilerden kurtararak yeniden yazınız.

a. Uykusuz araç kullanmak tehlikelidir.
.....

b. Kardeşimle aramızda yaklaşık tam üç yaş var.
.....

c. Sınavı kazandığını öğrenince etekleri tutuştu.
.....

ç. Bu olayın tek canlı tanığı bendim.
.....

d. Kamuoyundan olumlu tepkiler geldi.
.....

5. Aşağıdaki cümlelerde tamlama yanlışlarından kaynaklanan anlatım bozuklukları vardır. Bunları düzelterek cümleleri yeniden yazınız.

a. Fen ve askerî lise sınavlarına hazırlanıyorum.
.....

b. Orada çok arkadaşlar edindim.
.....

.....
c. Kar yağışının durması üzerine ulaşıma kapanan köy yolları açıldı.
.....

ç. Kendini geliştirmiş şirketin başına geçmeyi başarmıştı.
.....

d. Birçok sanata meraklı gencin tiyatroyu seçmesinin nedenini düşündüm.
.....

3. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler yanlış kullanılmıştır. Bunların yerine doğrularını yazınız.

a. İnsanlar arasında büyük ayrıcılıklar var.

b. Tam ona özge bir davranış bu.

c. Eğitim uzun bir süredir.

ç. Elindeki olasılıkları iyi değerlendirmelisin.

d. İşçi fiyatlarına zam yapıldı.

c. Yasa dışı her türlü etkinliklere karşıyım.
.....

ç. Benim ile onun dünya görüşü çok farklı.
.....

d. Bunca yıllarımı boşuna geçirmişim.
.....

6. Aşağıdaki cümlelerde öge eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları vardır. Bunları düzelterek cümleleri yeniden yazınız.

a. Dedesini hem seviyor hem çekiniyordu.
.....

b. Çevresine baktı, ama göremedi.
.....

c. Burcu'yu ne gördüm ne de konuştum.
.....

ç. Sorumlu müdürü çağırdı ve teşekkür etti.
.....

d. Bahçeye çam fidanı ve çim ekti.
.....

7. Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde anlatım bozukluğu olduğunu başındaki kutucuğa çarpı (X) koyarak belirtiniz. Sonra da bunları doğru biçimleriyle altlarına yazınız.

- Yaşadığım bir anımı size anlatayım.
- Deprem sayesinde birçok aile perişan oldu.
- Çalışkan, ama zeki değildi.
- Sence bu cümlede anlatım bozukluğu var mı?
- Ev boyanıp eşyaları taşıdık.
- Ben bir, o iki kilo almış.
- Terliken soğuk su içersen hastalanırsın.
- Onunla iki saat süreyle pazarlık ettim.
- Yasa, Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.
- Son zamlar yaşam koşullarının ağırlaşmasını sağladı.
- Sorunlar her geçen gün gittikçe büyüyor.
- Öyle becerikliydi ki, kılı kırk yarardı.
- Merdivenlerden aşağı hızla indi.
- O bana masal anlatır, ben de dinlerdim.
- Bu olay onun kulağına küpe olsun.
- Sayı ve belgisiz sıfatları iyi bilmiyorum.
- Dedemin kulakları eskisi kadar iyi duymuyorlar.
- Orhan'ı sever, övgüyle söz ederdi.
- Kimse ondan yardım istemedi.
- Cumhuriyet 29 Ekim 1923 yılında ilan edildi.
- Evlerinde iki tane bilgisayar varmış.
- Söylediği sözler beni çok etkiledi.
- Bu işten çok kişiler çıkar sağladı.
- Ondan aylardır bir haber almadım.
- Karşılıklı mektuplaşmamız beş yıl sürdü.
- Onunla ilk kez Ankara'da tanıştım.

ÖRNEK TEST

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük gereksiz kullanılmıştır?
A) Annem bana bu yüzden dolayı çok kızdı.
B) Kimse onunla boy ölçüşemez.
C) Seni şimdi daha iyi anlıyorum.
D) Bu iş canımı sıkmaya başladı.
2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde açıklık yoktur?
A) Başkalarının düşüncelerine hiç değer vermezdi.
B) Arada bir çalıştığı iş yerinden ayrılırdı.
C) Onu bu konuda uyarmalısın.
D) Onu görmeyeli tam beş yıl oldu.
3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim anlamına uygun kullanılmamasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?
A) Kendi hâlinde biriydi, kimsenin etlisine süt-lüsüne karışmazdı.
B) Parasına hiç kıyamazdı, eli sıkıydı.
C) Kaza haberini alınca çok üzüldü, tepesinden kaynar sular döküldü sanki.
D) Çok aceleliydi, ağzına geleni söylerdi.
4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde tamlama yanlışından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?
A) Deprem nedeniyle yüzlerce insanlar evsiz kaldı.
B) Sizden biraz anlayış bekliyorum.
C) Bilimsel ve kültürel gelişmeleri yakından izlemeliyiz.
D) Yaz yağmuru kısa sürer.
5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?
A) Annesini hiç üzmez, o ne derse yapardı.
B) Aradan uzun yıllar geçti, çocuklar büyüyüp evlendiler.
C) O bana, ben de ona güvenirim.
D) İzmir'i çok beğendi ve oraya yerleşti.

6. Zeki öğrenciler parçayı bir okuyuşta hemen kavrayıverdiler.

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdaki nedenlerin hangisinden kaynaklanmaktadır?

- A) Gereksiz sözcük kullanılmasından
B) Tümleç eksikliğinden
C) Sözcüğün yanlış yerde kullanılmasından
D) Anlam kapalılığından

7. İnsanlar arasında dil, din, ırk, cinsiyet ... yapılmamalıdır.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdaki sözcüklerden hangisi getirilirse anlatım bozukluğu oluşmaz?

- A) ayrılığı
B) aykırılığı
C) ayrıcalığı
D) ayrımı

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Müdür yardımcısı, onun dün de okula gelmediğini söyledi.
B) Havalarda her geçen gün gittikçe soğuyor.
C) Uçak biraz önce havalandı.
D) Alanya'da güzel mi güzel günler geçirdim.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Asılsız ve doğru olmayan haberlerle kamuoyunu yanlış yönlendiriyorlar.
B) Takımımız son final maçını kazanıp şampiyonluğa ulaştı.
C) Kumar tutkusu bir ailenin daha dağılmasına neden oldu.
D) Söylenenlere fazla ilgi ve önem vermedi.

10. 1. Her dediğimi yapar, incitmezdi.
2. Çocuğun boyu bayağı büyüdü.
3. Oldukça kaygılı, endişeli görünüyordu.
4. Peyniri az, eti de hiç yemezdi.
5. Çocuğa oyuncaklar aldı, gezdirdi.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangilerinde aynı nedenden kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır?

- A) 1 ile 3
B) 2 ile 4
C) 3 ile 5
D) 1 ile 5

GEÇMİŞ YILLARIN SINAV SORULARI

1. "Bugün Türkiye'nin turizm alanında gelişmiş turist bölgeleri vardır." cümlesinde hangi sözcük gereksiz ve yanlış kullanılmıştır?

- A) turizm
B) alanında
C) turist
D) Türkiye'nin

2. "Bugün arkadaşımın oğluyla yolda karşılaştım ve ona, 'Ben senin çocukluğunu iyi hatırlıyorum.' dedim." cümlesinde geçen aşağıdaki sözcüklerden hangisi çıkarılırsa, anlamda bir değişme olmaz?

- A) Bugün
B) Ben
C) iyi
D) yolda

3. "Kardeşim, toplantıdan hemen ayrılmak istediğini kulağıma yavaşça fısıldadı." cümlesinde aşağıdaki sözcüklerden hangisi gereksizdir?

- A) kardeşim
B) hemen
C) kulağıma
D) yavaşça

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Akşama kadar fazla oturdu.
B) Havuzda çok fazla kaldı.
C) Yemeğin suyu fazla geldi.
D) Kasadaki para fazla çıktı.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Oğlu gelince sevinçten etekleri tutuştu.
B) Ben öyle öğütlere pabuç bırakır mıyım?
C) Onu görünce korkudan kan başıma sıçradı.
D) Büyüklerinin sözüne hiç kulak asmazdı.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğe gerek yoktur?

- A) Dağcıyı bulduğumuzda soğuktan donmak üzereydi.
B) Ona nerede rastlasam bana gülümserdi.
C) Şaka bile çocuğu sinirlendirmeye yetiyordu.
D) Hasta kadın sedyede kendini kaybetti.

7. "Korkunç bir gürültü sesi duyuldu." cümlesindeki anlatım bozukluğunun benzeri aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Biriken borçlar, ülkenin ekonomik yönden dışa bağımlılığını sağladı.
- B) Sanatın tarihsel geçmişine göz atmak, ilginç sonuçlarla karşılaşmaya eş değerdir.
- C) Olası ihtimal hesaplarıyla bir yere varılmaz.
- D) Kuzu etini sağlıklı ve yaşlı olmayan kimse-ler yemelidir.

8. "Buzlu yollarda araçların kaza yapma şansı artar." cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gereksiz sözcük kullanılması
- B) Özne-yüklem uyumsuzluğu
- C) Öznenin iyelik eki alması
- D) Yanlış sözcük kullanılması

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Düşünceleri beni etkilediler.
- B) Birçok yerlerde bu yetişmez.
- C) Eti çok, sebze-yi sevmiyor.
- D) Çalışmaları ile göz doldurdu.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Bu işe, içinde bulunduğumuz devre döneminde başlayacağız.
- B) Yukarıda belirtilen koşul ve şartlara uymak zorundayız.
- C) Çankırılı hemşehrilerimize teşekkür ve şükranlarımı sunarım.
- D) Dilimiz, sözcük türetilmesine son derece elverişlidir.

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yanlış sözcük kullanımından oluşan anlatım bozukluğu vardır?

- A) Beyaz renk özgürlüğün simgesi olmuştur.
- B) İkizler arasında az da olsa bir ayrıntı vardır.
- C) Karıncalar, yuvalarına durmadan yiyecek taşıyorlardı.
- D) Gemiciler güneşin batışını güverteden izliyorlardı.

12. Bizim çocukların mahallede dün yaptıkları maçtan sizin haberiniz yok.

Bu cümleden aşağıdaki sözcüklerin hangisi çıkarılırsa cümlenin anlamı değişmez?

- A) Bizim
- B) dün
- C) mahallede
- D) sizin

13. "Oyuncularımız, giydikleri rengârenk kıyafetleriyle de bütün seyircileri etkiledi." cümlesinde aşağıdaki sözcüklerden hangisi gereksizdir?

- A) giydikleri
- B) rengârenk
- C) de
- D) bütün

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Çalışkan insanlar her yerde sevilirler.
- B) Onların ne dediklerini hatırlamıyorum.
- C) İnsanlar dünyada mutlu olmak isterler.
- D) Bizden başka herkes orada toplanmışlardı.

15. Aşağıdakilerin hangisinden altı çizili sözcük çıkarılırsa cümlenin anlamında değişme olmaz?

- A) Ahmet ablasıyla birlikte bize geldi.
- B) Alp, yazılı sınavdan yine iyi not aldı.
- C) Ailece güzel bir evde oturuyorlar.
- D) Doğduğu kenti, Ankara'yı, çok özlemişti.

16. Aşağıdakilerin hangisinden altı çizili sözcük çıkarılırsa cümlenin anlamında daralma olmaz?

- A) Aklına geleni birden söyleyiverdi.
- B) Genç kızın gözleri artık onu görmüyordu.
- C) Sohbet ilerledikçe herkesin neşesi artıyordu.
- D) Dağların arasından geniş bir düzlüğe çıkmışlardı.

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

- A) Yorgun ve sinirli araba kullanmak tehlikelidir.
- B) Köy halkı, konukları karşılamak için meydana toplandı.
- C) Ülkemin her alanında çalışkan insana ihtiyacı vardır.
- D) Kemal Tahir, Türk romanının ustalarındandır.

DİL ÜZERİNE SÖYLEŞİLER

DİL

Dilini bileceksin. Dil, insanın en büyük gücüdür. En doğru bir tanımla, insan demek dil demektir. İşitilen, görülen, duyulan, sezilen, algılanan her şey onun varlığıyla anlatılır. Bu en büyük güçle özdeşleşeceksin. Ona ilgini yoğunlaştırarak. Gelişmesi, zenginleşmesi, anlatılmaz sanılanı anlatabilme düzeyine eriştirilmesi konusunda gece gündüz çalışacaksın. Unutma: Dilini bilen, yaşamı da bilir; öğrenir. Yaratıcı gücü artar. Bu sonuca da ancak öykücüleri, denemecileri, günlük yazarları ve ötekileri okuyarak varabilirsin. Çok, pek çok okuyacaksın. Kitapları elinden düşürmeyeceksin.

Muzaffer BUYRUKÇU
Varlık, Sayı 905

NASIL KONUŞMALI?

İster kâğıt üstünde olsun, ister ağızla, benim sevdiğim konuşma; düpedüz, içten gelen, tatlı, büyümlü, sıkı ve kısa kesen bir konuşmadır. Güç olsun, zararı yok; ama sıkıcı olmasın, süsten, özentiden kaçınınsın. Dinleyen her yediği lokmayı tadararak yersin. Konuşma, Cesar (Sezar)'ın konuşması gibi "askerce olsun; ama bilgiççe, avukatça, vaizce olmasın."

Gösteriş için herkesten başka türlü giyinmek, acayip kılıklara girmek nasıl pısrıklıksa; konuşmada bilinmedik sözcükler, duyulmadık cümleler aramak da bir medreseli gayretidir. Ah keşke Paris'in sebze çarşısında kullanılan sözcüklerle konuşabilsem!..

Michel de MONTAIGNE
Denemeler

YAZMAK

Bugünkü gazetelerin birinde okudum: "Dört yıl önce 30 Kasım gecesi saat 22.45'te mutlu bir yuvanın telefonu acı acı çalıyor." Okumadım sonrasını. Belli ki yazı yazmasını bilmiyor bunu yazan. Anlatacağı olayı görmüyor. Sorun kendisine: "Telefonun acı acı çalması ne demektir?" Telefonun sesi; iyi haber verdiğinde başka, kötü haber verdiğinde başka mıdır? Bunun adına da güzel yazma diyorlar, okullarda çocuklara böyle yazmayı öğretiyorlar. Anlamıyorlar böyle yazmanın, böyle basmakalıp sözler kullanmanın bir türlü "yalancılık" olduğunu. Böyle yazmaya alıştırmakla öğrencilerin gerçekten görmelerine, gerçekten duymalarına engel oluyorlar.

Öğretmenler şöyle demeli çocuklara: "Ancak gördüğünüzü, duyduğunuzu yazın; bunun için bir değer yargısı gösteren katkıdan kaçınin. 'Annem dedi ki:' deyin, 'Sevgili annem dedi ki:' demeyin." Yalnızca çocuklara değil, bütün yazarlara vermeli bu öğüdü.

Nurullah ATAÇ
Günce

GARİP AMA GERÇEK

USTALARDAN SAÇMALAR

Balzac, yalnız Fransa'nın değil; bütün dünyanın gelmiş geçmiş en büyük yazarlarından biri değil mi? Bakın ne kaçırılmış ustanın kaleminden:

"'Saat on bir.' diye tekrarladı dilsiz adam."

Koca Balzac, bir başka romanında benzer bir yanılsa bu kez de şöyle düşünüyor:

"Yaşlı kör kadın, 'Hiç bu kadar iyi görmemiştim.' dedi."

Nana'nın yazarı Emile Zola, bakın bir eserinde ne yapmış?

"'Evet, gidiyorum.' dedi Pierre ve arkasını dönerek şapkasıyla gözlerini kuruladı."

Ünlü oyun yazarı Eugene Scribe, bir oyununda aktöre sahnede şöyle bağırıyordu:

"Seni canlı canlı öldüreceğim!..."

Büyük şair Alfred de Musset, düz yazı yazmaya heves edince, bakın ortaya ne çıkmış?

"Guillaume, o güne kadar kalbinin nefes almaktan başka bir işe de yaradığını hiç düşünmemişti."

İşte Ponson de Terrail diyor ki:

"Onu görünce ihtiyar zenci bembeyaz kesiliverdi."

Ponson'da inciden başka ne ararsın?

"Öldüğü günden beri onu hiç görmedim."

Ponson'dan bir inci daha:

"İhtiyar adam parkta gezinirken, ellerini arkasında kavuşturmuş gazete okuyordu."

Lucie Delarue adında bir hatun kişi şunu yazmış:

"Genç ölü, zaman zaman yüksek bir ateşle sarsılıp doğruluyordu."

Leopold Stapleaux diye birisi demiş ki:

"Yetmiş yaşındaydı; ama ferah ferah yüz kırk gösteriyordu."

(Bir gazeteden)

ÜNLÜLERDEN GAFLAR

Popçular, Sunucular, Mankenler...

Her sene bir sene daha geçiyor.

Tarkan

Yıllardır olmamıştı, uzun zamandan beri ilk defa tek partili koalisyon oluyor.

Nil Karaibrahimgil

Sıfır puan kazanırsanız toplam puanınıza sıfır puan ekleriz.

Ebru Şallı

Hayvanların bile tek eşi vardır. Bir aslanın muhtemelen bir tek kaplan eşi vardır. Koca aslan avlanır, karısı kaplan da çocuklarıyla meşgul olur.

Tuba Altıntop

Bizi nasıl seviyorlar. Suratlarına, yüzlerine baktığımız zaman sevgi kıvılcımları üstümüze sıçıyor.

İbrahim Tatlıses

Spordan Esintiler

Bu akşam oynanacak Galatasaray-Fenerbahçe derbisinin sonucu henüz belli değil.

Zeynep Kasımlıoğlu

Hiç santrforla oynadık.

Kâzım Kanat

Maç bitmeden maç bitmez.

Ali Sami Alkış

Daha dikkatsiz olmalıyız, dikkatsizlik eksikliğimiz var.

Fatih Tekke

Radyoyu açar, seyrederim.

Hıncal Uluç

MAHKEME TUTANAKLARINDAN YANSIMALAR

İnanmayacağınızı biliyoruz. Ama vallahi de bilahi de aşağıdaki sorular mahkemelerde avukatlar tarafından sorulmuş gerçek sorulardan derlenmiş. Fazla söze gerek yok, buyrun:

– En genç olan oğlunuz, hani şu 20 yaşında olan, kaç yaşındaydı?

– Resminiz çekilirken orada mıydınız?

– Yalnız mıydınız, yoksa kendi başınıza mıydınız?

– Savaşta öldürülen kardeşiniz miydi, yoksa siz miydiniz?

– Oradan ayrılana kadar orada mı kaldınız?

– Kaç kere intihar etmeyi başardınız?

– Üç çocuğunuz var değil mi?

– Evet.

– Kaçı erkek?

– Erkek yok.

– Hiç kızınız var mı?

– Merdivenler alt bodruma iniyor, dediniz, değil mi?

– Evet.

– Peki, bu merdivenler yukarı da çıkıyor muydu?

– Bay ... geçen yaz kusursuz bir balayına çıktınız, değil mi?

– Evet, Avrupa'ya.

– Eşiniz de sizinle geldi mi?

– Şüpheliyi tarif edebilir misiniz?

– Orta boyluydu, sakalı vardı.

– Erkek miydi, yoksa kadın mıydı?

– Bütün cevaplarınız sözlü olmak zorunda, anlaştık mı? Şimdi, hangi okula gidiyorsunuz?

– Sözlü.

– Otopsiye başlamadan önce Bay ...'in nabzına baktınız mı doktor?

– Hayır.

– Kalbini dinlediniz mi?

– Hayır.

– Nefes alıp almadığını kontrol ettiniz mi?

– Hayır.

– O hâlde siz otopsiye başlarken Bay ... hâlâ yaşıyor olabilir mi?

– Hayır.

– Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz doktor?

– Çünkü adamın beyni masamın üstünde, bir kavanozun içindeydi.

– Yine de hasta hâlâ yaşıyor olamaz mıydı?

– Evet, hatta şu anda bir mahkeme salonunda avukatlık yapıyor olabilir.

(Gazetelerden)

ÇEŞİTLEMELER

DİYORLAR KI

Ulusal duyguyla dil arasındaki bağ çok güçlüdür. Dilin ulusal ve zengin olması, ulusal duygunun gelişmesinde başlıca etmendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir. Yeter ki bu dil bilinçle işlensin. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Aman yere düşürmeyin dili. Mutluluğundan, kutluluğundan etmeyin onu, aman etmeyin!.. Dil, çok ulu bir nitelik. Bir söz, her şey demek insanda. Onu yere çalmamak, kırıp dökmek, çirkinleştirmemek gerek. İnsanın kişiliği diliyle; ulusunun büyüklüğü, gücü diliyle; bilgisi, düşüncesi diliyle... Alçaltmayın onu, bozmayın, bayağılaştırmayın.

Selâhattin BATU

Türk Dili Dergisi, Sayı 162

Türkçe; anaların dili, ana dil, diller güzeli... Yerine göre kılıçtan keskin, çelikten sert, kayadan sarp, boradan hızlı, bürümcükten ince, kelebekten uçucu, çiçekten renkli, kokudan tatlı, altından parlak, sudan duru Türkçe...

Ruşen Eşref GÜNAYDIN

Hatıralar

Birey olarak da toplum olarak da gelişmemiz, sorunlarımızı kendi çabamızla çözmemize bağlıdır. Çağın yeni bir düşünce akımını ya da yabancidan gelen yeni bir nesneyi adlandırırken kendi dilimizden bir karşılık bulacağımız yerde, yabancı'nın hazır sözünü kullanırsak dilimiz nasıl gelişir? Dilimizi işlemek, kendimizi işlemektir.

Turan OFLAZOĞLU

Türk Dili Dergisi, Sayı 50

Noktalama işaretlerinin bir yazıdaki görevi, yol kavşaklarındaki trafik polislerinin görevlerine benzer. Trafik polisi olmazsa, taşıtlar ve yolcular birbirine girer, kazalar olur. Yazıda noktalama işaretleri bulunmazsa, bulunanlar da yerli yerinde kullanılmazsa cümlelerin anlamı birbirine karışır. Yazı içinde noktalama işaretleri; konuşurken el, yüz, vücut hareketleriyle sözcükleri uzatarak, kısaltarak söylememizle yaptığımız anlamı karşılar.

Seyit Kemal KARAALIOĞLU

Yazma ve Konuşma Sanatı

DİLİN GÜCÜ

Konfüçyüs'e sormuşlar:

— Bir memleketi yönetmeye kalksaydınız, yapacağınız ilk iş ne olurdu?

Büyük filozof şöyle yanıtlamış:

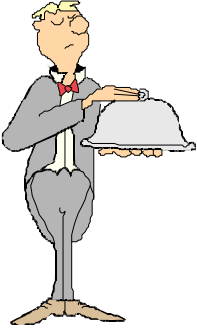
— Hiç kuşkusuz, dili gözden geçirmekle işe başladım. Dil kusurlu olursa sözcükler düşünceyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk; ne yapacağını, işin nereye varacağını bilmez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir.

Kompozisyon Sanatı'ndan

LAF SALATASI YAPMAK İÇİN

Gerekli malzeme:

750 gr pırıltılı sözcük (Anlamı herkesçe bilinmeyen ve yabancı kökenli olanlar tercih edilmelidir.),

Bir bağ söz dizimi (Uzun, karışık, dolaşık olanlar ya da yine yabancı kökenliler tercih edilmelidir.).

İçi için:

İncir çekirdeğinden az küçük anlam.

Hazırlanışı:

Anlamın tamamı bir havanda dövülür. Söz dizimi parmak kalınlığında parçalara bölünüp sözcüklerle karıştırılır. Anlam bu karışıma iyice yedirilir. Kalanı ayrı bir kaptan dinlenmeye bırakılır. Üstüne bol kibir gezdirilir. Asık surat sosuyla sıcaklığına servis yapılır.

Bu salata, getirildiği sofranın daima baş yemeği olur ve onu hazırlayıp getireni daha servis tamamlanmadan iki beden büyütür. Yiyen kişide baş dönmesiyle başlayan bir kırıklığa yol açarsa da bu etki genellikle uzun sürmez. Kaşını ve kızarıklık hâllerinde doktora haber verilmelidir...

Feyza HEPÇİLİNGİRLER

Dedim: "Ah!"

(Aşağıdaki yazı, duyarlı bir vatandaşımız tarafından kaleme alınmış ve gönderdiği gazetede yayımlanmıştır. Dilde kirlenmenin güzel bir yergisi olan bu yazıyı okuyup bir öz eleştiri yapalım. Bu kirlenmenin önüne geçmek için biz de üstümüze düşen görevi tartışalım, dilimizi bu yozlaşma batağından kurtaralım.)

VATANDAŞ "TÜRK OSMAN"

Osman Bey, saat 7.00'de **Casio** marka saatinin alarmıyla gözlerini açtı. **Puffy** yorganını kaldırdı. **Hugo Boss** pijamalarını çıkarıp **Adidas** terliklerini giydi. **WC**'ye uğradıktan sonra banyoya geçti. **Clear** şampuanı ve **Protex** sabunuyla duşunu aldı. **Colgate** ile dişlerini fırçaladı. **Rowenta** ile saçlarını kuruttu. **Bill's** gömleğini ve **Pierre Cardin** takımını giydi. **Lipton** çayını içti. **Sony** televizyonda medya özetlerini ve **flash** haberleri izledi. **Citizen** kol saatine baktı. Aile fertlerine, "**Çav!**" deyip **Hyundai** otomobiline bindi. **Blaupunkt** radyosunu açarak **rock** müziği buldu. Ağzına bir **Polo** şeker attı.

Şehrin göbeğindeki **Mega Center**'deki ofisine varınca **Casper** bilgisayarını çalıştırdı. **Microsoft Excel**'e girdi. **Ofisboy**'dan **nescafe**sini istedi. Saat 10.00'a doğru açılığını yatıştırmak için **grissini** yedi. Öğlen **Wimpy's Fast Food** kafeteryaya gitti. Ayaküstü **Coca Cola** ve **hamburgeri** mideye indirdi. **Camel** sigarasını yakıp **Star** gazetesini karıştırdı.

Akşamüzeri iş çıkışı **Image Bar**'a uğrayıp **CB**'sini yudumladı, sonra köşedeki **Shopping Center**'e uğradı. Eşinin sipariş ettiği **Persil Supra** deterjan, **Ace** çamaşır suyu, **Palmolive** şampuan, **Gala** tuvalet kâğıdı, **Sprite** gazoz ve **Johnson** kolonyayı alarak kasaya yanaştı. **Bonus** kartıyla faturayı ödedi.

Hafta sonu eşi **Münevver**'le **Galeria**'ya giden **Osman Bey**, **showroom**ları dolaşıp **Kinetix** ayakkabı, **Lee Cooper blue jean** satın aldı.

Akşam evde, bir gazetenin verdiği **TV Guide**'a göz atan **Osman Bey**, kanallar arasında **zapping** yaparak **First Class**, **Top Secret**, **Paparazzi** gibi programları izledi. Aynı anda **Outdoor** dergisini karıştırdı.

Saat 22.00'ye doğru **Show**'da Türk dili üzerine panel başladı. Uykusu gelen **Osman Bey**, televizyonu kapatıp yatak odasına geçerken kendini mutlu hissetti. "Ne mutlu Türk'üm diyene!" diye gerindi.

Ali ÖZDEMİR

(Bolu'dan bir okuyucu)

BAĞIMSIZLIK VE TÜRKÇE

Topluluk önünde nasıl güzel konuşulacağıнын yöntemlerini anlatan kitaplar vardır. Bu kitapların hepsinde ortaklaşa salık verilen yöntemlerden her biri; konuşmaya, konuya ilişkin bir gülütle başlamak ve konuşmanın arısına gülütler serpiştirerek dinleyenlerin ilgisini çekmektir.

Ben de şimdi konuşmama bir gülütle başlayacağım. Ama bu gülütü, dinleyicilerime sevimli görünmek ve konuya ilgilerini çekmek için anlatacak değilim. Öyleyse niçin? Anlatacağım konu uzun, konuşma sürem ise kısadır. Anlatacağım gülüt aracılığıyla bu kısa sürede ancak bir kitaba sığabilecek derecede uzun bir konuyu anlatabileceğimi sanıyorum.

İstanbul, Ankara, İzmir ve başka büyük kentlerimizi görmemiş, oralarda yaşamamış olan kırsal bölgemizden bir yurttaşımız, işçi olarak Avrupa ülkelerinden birine gidip orada yıllarca çalıştıktan sonra, arkadaşının sürdürdüğü arabayla ilk kez gurbetten dönüyor. Sürücü arkadaşı,

— Sonunda İstanbul'a vardık çok şükür, deyince öbürü şaşırıyor:

— Arkadaş, burası Türkiye olamaz. Biz, Türkiye sanarak yanlış bir memlekete gelmiş olacağız, diyor.

Sürücü İstanbul'a geldiklerinde direnince, Türkiye'dir, değildir, diye aralarında bir tartışmadır başlıyor. Kırsal bölgeden olan kişi,

— Türkiye'ye, hem de İstanbul'a geldik, diye direniyorsun; öyleyse oku şu levhayı, diye bir levha gösteriyor.

Sürücü okuyor:

— Salon La Bella.

— Şu tabelayı oku.

— Game House.

— Oku oku, şunları oku!

— Shopping Center, Souvenir Shop.

— Şunları da oku hele!

— Fast Food, Mc Donalds, Pissa Room, Fresh Deer, Hot Dog...

— Şu yandakileri de oku!

— Sport Leader, Pepsi Cola, Coca Cola, 7 Up, Restaurant Every Gren, Clup Four Seasons, Coffee House, Bankamatik, Foreign Exchange Office, Cine Pop, Second Hand, Carpark, Pube Gold Star...

— Eee! Ne diyorsun arkadaş? Bura hâlâ Türkiye mi?

— Ben de şaşım kaldım arkadaş. Bura Türkiye olsa, burada Türkler yaşar. O zaman da Türkçe konuşulur.

Bu sırada iki kızla iki oğlan birbirlerinden ayrılırken şöyle diyorlar:

— Çaaav!...

— Haydi bay bay!...

Yanlarından sakallı, takkeli, eli tespihli biri geçiyor. Sürücü,

— Bu adam Türk'e benziyor, ona soralım bir, diyor.

Soruyor:

— Affedersiniz, bura nere? Türkiye'nin İstanbul'u mu?

Sakallı yanıtıyor:

— Herald yani.

Sakallının Amerikan ağzıyla, "herald" dediği sözcük, Türkçedeki "her hâlde"nin Amerikanca okunuşudur.

Arabalarıyla Harbiye'den Taksim'e doğru giderlerken, sağda Dam de Sion Fransız Kız Lisesinin üstünde büyük harflerle yazılmış bir yazı görüyorlar: "Ne mutlu Türk'üm diyene."

Yazıyı okuyan sürücü,

— Oh, çok şükür!... diye derin bir soluk alıp sonra ekliyor:

— Ben demedim mi sana bura Türkiye diye?...

Bu sırada kırsal bölgeden olan işçi de ordu evi olan karşıdaki gökdelenin kapısı üstündeki büyük yazıyı okuyor:

— "Ne mutlu Türk'üm diyene!"

O da bir, "Oh!" çekiyor:

— Şükür, memleketimizdeymişiz!..

Aziz NESİN

(İstanbul Kitap Fuarı'ndaki bir konuşmasından)

SAÇMALARDAN SON SEÇMELER

❖ **Öyle sen büyüksün, ben büyüksüm gibilerinden takılıyor.**

Bülent Yavuz

❖ **En çok oy alan üç kişiden, en az oy alan bir kişi elenecek.**

Mehmet Ali Erbil

❖ **Hakan'ı çocukluğundan beri tanırım, 20 yaşından beri.**

Ahmet Çakar

❖ **Gelen giden kişiler gelip gittikleri için gelen giden vatandaşları rahatsız ediyorlar.**

ATV'den bir muhabir

❖ **Daha geçenlerde Londra'da böyle bir yağış görüldü, su baskınları oldu, Times Nehri taşıtı, balıklar boğuldu.**

Kadir Topbaş

ŞİİRLERLE TÜRKÇE

...
Seslenir seni bana "ova"m, "dağ"ım,
Nere gitssem bulur beni, arınmış.
Bir çağ ki akar ötelere,
Bir ak ki yüce atalar, bil ki oğullar,
Türkçem benim ses bayrağım!

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

ŞAKIDIĞIM DİL

Gece gündüz şakıdığım dil,
Sevinçlerimin, üzüntülerimin
Türküsu Türkçem.
Seni seslendiremediğim gün, gün değil,
Çiçeksiz, kuşsuz kalmış gibidir bahçem.
Düşüncede dağım, duyguda denizim,
Büyük zaman içinde silinmez izim.
Benim sevgi pınarım,
Tükenmez hazinem,
Türkçem, Türkçem, Türkçem...

Coşkun ERTEPINAR

TÜRKÇEM

Türkçem, dilim benim,
Tüm duyarlığım, tüm düşüncem,
Kırda kekik kokum, bahçede lalem,
Annece, askerce sesim benim,
Hem ince hem gür.
Türkçem, dilim benim.
Tüm canlılığım, sıcaklığım,
Sözünde, söyleyişinde yurdumu duyduğum,
Düşüm, gerçeğim, sesim, özüm,
Seninle gelişir, seninle büyürüm.

Namık GÖKÇAY

YANIT ANAHTARLARI

ÖRNEK TEST

1. A 2. B 3. D 4. A 5. C
6. A 7. D 8. B 9. C 10. D

GEÇMİŞ YILLARIN SINAV SORULARI

1. C 2. B 3. D 4. A 5. D
6. A 7. C 8. D 9. D 10. D
11. B 12. D 13. A 14. D 15. A
16. A 17. A

